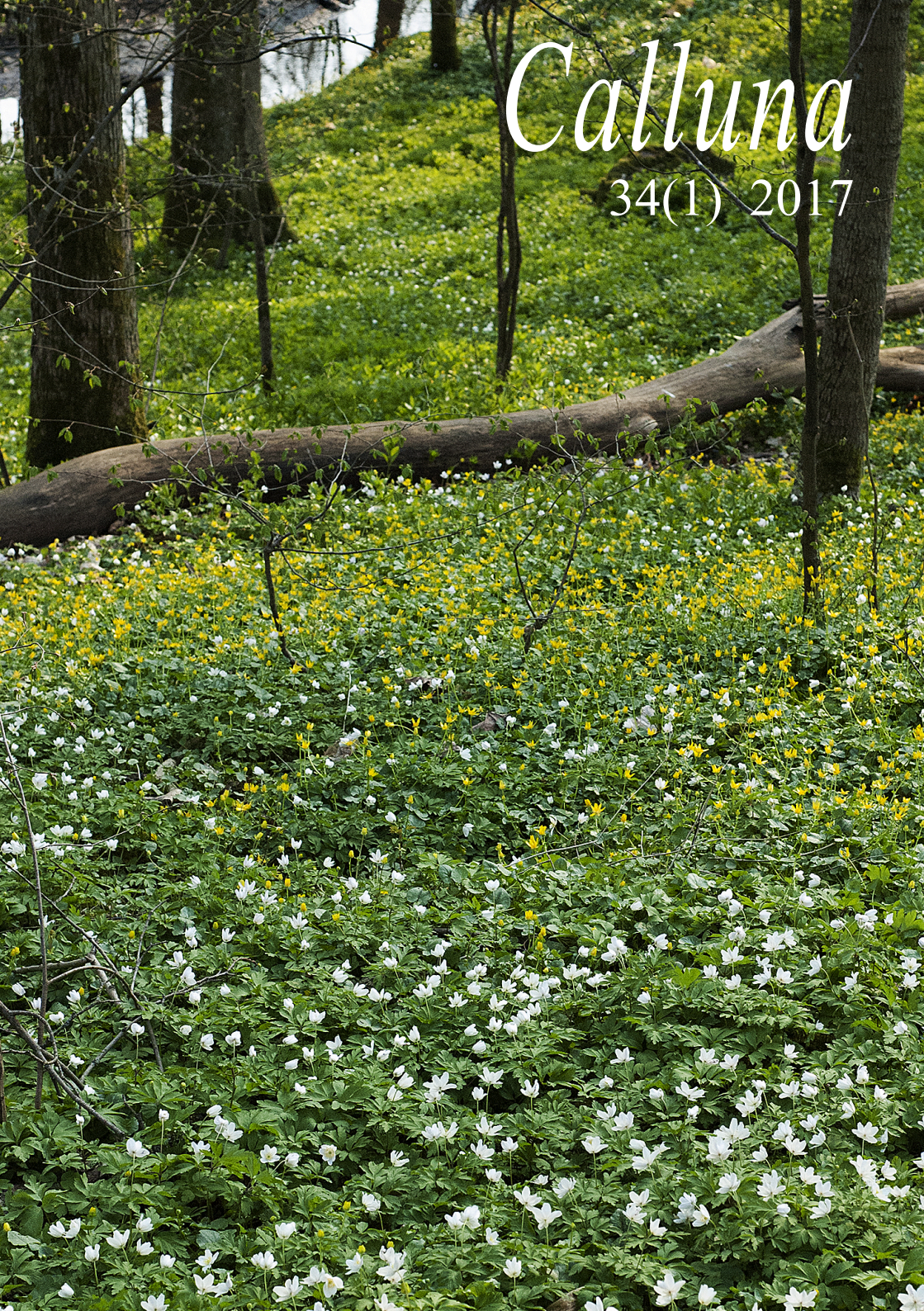

Calluna

34(1) 2017

Calluna

ÅRG. 34 2017 NR 1
ISSN 2000-2335

Utgiven i samarbete mellan
VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING och
BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Redaktör: Birgitta Herloff   Ansvarig utgivare: Gösta Börjeson
Redaktionskommitté: Eva Andersson, Evastina Blomgren, Michael Johansson, Erik Ljungstrand

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING

Bankgiro: 5155-4400   Årsavgift: 150 kr
Adress: c/o Studieförbundet Sjuhärad
Yxhammarsgatan 8-10   503 31 Borås
Hemsida: <http://vbotaniskaforening.se>
E-post: info@vbotaniskaforening.se

STYRELSE:

Ordf: **Gösta Börjeson**
Dammgatan 10   566 32 Habo
036-40611 / 0705-957096
gosta.borjeson@telia.com
V ordf: **Lennart Sundh, SUNDH MILJÖ**
Odengatan 24   521 43 Falköping
0709-667959 hem: 0515-16759
sundh.miljo@telia.com
Skr: **Ulla-Britt Andersson**
Tingvallavägen 3   .. 461 32 Trollhättan
0706-459333   carin.u-b.andersson@telia.com
Kassör: **Olof Janson**
Kårtorp 1   533 97 Götene
0511-53026, 53016 / 0705-690386
Övriga: **Michael Johansson**
Bodagatan 27   507 42 Borås
0704-552247 / 0723-184581
ambrosia20@live.se
Peter Laudon
Ryttaregårdsv. 14   532 73 Varnhem
0511-60586 / 0706-520911
peterlaudon@telia.com
Birgitta Lindqvist
Forbondegatan 27   462 41 Vänersborg
0701-736214   birgitta.lindqvist97@gmail.com
Erik Ljungstrand
Järkholmsvägen, pl 614   436 56 Hovås
0708-559628
Enar Sahlin
Box 3   438 05 Hindås
0301-10848 / 0706-604919
enar.sahlin@telia.com

Rapportmottagare: Lennart Sundh
Floraväktarsamordnare: Michael Johansson, Enar Sahlin
Exkursjonskommitté: Peter Laudon, Birgitta Lindqvist,
Erik Ljungstrand
Hemsidesansvarig: Lennart Sundh
Botanik i Väst-ansvarig: Lennart Sundh

BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Plusgiro: 52 41 55-9   Årsavgift: 150 kr
Adress: Botanhuset
Box 461   405 30 Göteborg
Hemsida: <http://www.bfig.se>
E-post: botaniska.foreningen@bfig.se

STYRELSE:

Ordf: **Aimon Niklasson**
Trolltjärn 18   436 40 Askim
031-261378 / 0736-254461
aimon@bahnhof.se
V ordf: **Staffan Wall**
Gibraltargatan 44   412 58 Göteborg
031-160560 / 0766-346240
wall@chem.gu.se
Skr: **Erik Ljungstrand** (se vänsterspalten)
V skr: **Kenneth Bergerson**
Karduansmakareg. 26   415 07 Göteborg
031-266637 / 0707-872415
kennethbergerson@gmail.com
Kassör: **Sören Svensson**
Båtsman Gräs g. 11   422 57 Hisings Backa
031-523865 / 0703-222403
soren.svensson@mbox303.tele2.se
Övriga: **Ragnhild Crawford**
Önneröd 150   442 72 Kärna
0303-226123 / 0730-228517
ragnhild.neil.crawford@gmail.com
Claes Gustafsson
Storesandsvägen 7   430 82 Donsö
0703-210641
claes.gustafsson@bioenv.gu.se
Enar Sahlin (se vänsterspalten)
Börje Wernersson
Heljeredes Byväg 13   428 36 Källered
0737-255678
borje.wernersson@gmail.com

Floraväktarsamordnare: Michael Johansson, Enar Sahlin
Exkursjonskommitté: Eva Andersson, Kenneth Bergerson,
Erik Ljungstrand
Eftersitskommitté: Stina Andersson, Eva Falk, Eva van
Odijk
Hemsidesansvarig: Aimon Niklasson
Botanik i Väst-ansvarig: Börje Wernersson

Ordföranden i VBF har ordet

Gösta Börjeson

Dammgatan 10, 566 32 Habo, gosta.borjeson@telia.com

Botanikvänner!

Ett nytt spännande botanikår har börjat. Under 2017 hoppas vi att vår utflyktsguide för Västergötland skall bli klar. Nu återstår bara några kontroller av de sista objekten och en del redigeringsarbete innan det är dags för tryckeriet. Kom till vårt årsmöte i Falköping och lyssna till Lennart Sundh som där presenterar materialet som det ser ut så här långt. Ni får tillfälle att lämna synpunkter på innehåll och layout. Efter lunchen gör vi en exkursion till Mössebergsparken som också är ett av utflyktsmålen i guiden.

Vi skall försöka förstärka grupperna som arbetar med att ta fram artiklar till Calluna och ett varierat exkursionsprogram. Främst skall vi inrikta oss på objekten i vår utflyktsguide och förlägga exkursionerna dit under de närmaste åren.

Årets växt är trolldruva. Den svarta trolldruvan som finns i vårt område är sällsynt utanför kalktrakterna och återfinns oftast i näringsrika bäckraviner och vid bergskanter i lövskogar. I Habo har vi bara 16 fynd från senare tid. På samtliga ställen är den mycket fåtalig med oftast något enstaka exemplar. Den är väl värd att efterforska och rapportera. Hör gärna av er med fynd under året. Kanske är det något vi inte känner till sedan tidigare.

Tre nya förekomster av englandsnycklar rapporterades runt Lidköping under förra året, vilket var glädjande. Vad som inte är så glädjande var att Lidköping nu planerar

att bygga ut sin hamn över stora delar av den ursprungliga fyndplatsen. Försök att flytta på en del av plantorna skall göras, men utfallet av detta är högst vanskligt och principen att flytta på sällsynta växter från den ståndort de själva valt är inte tilltalande.

Nu väntar vi på vårens snara ankomst och den första vårfloran som är lika spännande att möta varje år. Kom ihåg att anteckna när de första arterna blir synliga för att kunna rapportera dem.

Svart trolldruva *Actaea spicata*

Foto: Torbjörn Kronstedt

Västergötlands Botaniska Förening

kallas till årsmöte i Collegium Park, Falköping
lördagen den 1 april 2017

Kl. 09:30 Samling med kaffe

Kl. 10:00 Årsmöte

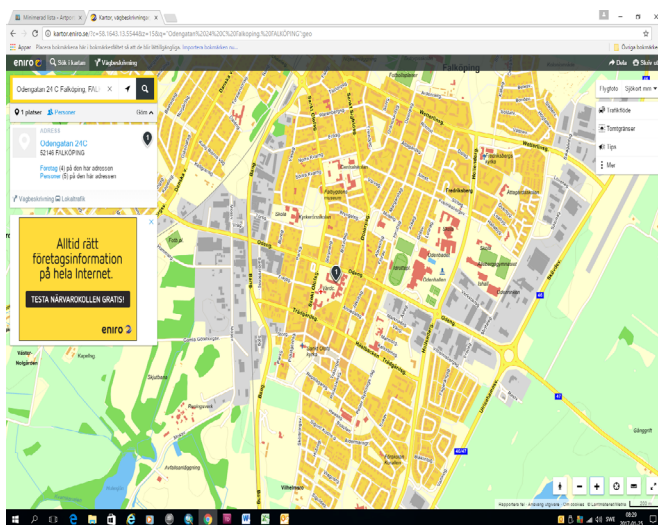
Kl. 11:00 Lennart Sundh informerar om läget med boken *Guide till botaniska besöksmål i Västergötland*

Lunch kl. 13:00 på Rantens hotell

Exkursion till besöksmålet Mössebergsparken med Kurorten

Anmälan till Gösta Börjesson, tel. 036-40611 eller
sundh.miljo@telia.com senast tisdagen den 28 mars

Parkering Collegium park framför huvudingången eller på koordinat:
6451196, 1367548 eller 6451255, 1367384

Botaniska Föreningen i Göteborg

Program för perioden mars - maj 2017

Torsdag 23 mars kl. 19:00: Fröer och frögroning. Frögroning är ett fascinerande och ibland gåtfullt fenomen som är av stor betydelse. *Hans Ryberg* kommer att belysa detta intressanta område och gå igenom faktorer som påverkar frögroning och hur man på olika sätt kan hjälpa frön att gro. Eftersitts till självkostnadspris (50 kr), med obligatorisk anmälan till Stina Andersson (031-55 10 24, 0702-91 23 49) senast den 20 mars. Om du får förhinder måste du lämna återbud.

Torsdag 20 april, kl. 19:00: Årsmöte med sedvanliga årsmötesförhandlingar, inklusive val av styrelse och övriga funktionärer. Eventuella motioner till årsmötet skall ha inkommit till sekreteraren senast en månad innan detta möte. Efter pausen blir det föredrag av *Magnus Lidén* om en vit fläck på kartan. Med bilder och kartor berättar Magnus om floran i **östra Himalaya**, om nya upptäckter, vackra växter, annorlunda kulturer och höga berg.

Torsdag 18 maj, kl. 19:00: Från naturskydd till naturvård - hur skapas ett naturreservat? Med bilder från västsvenska naturvårdsobjekt berättar *Roland Olin* om utvecklingen under de senaste 100 åren från bildandet av nationalparker fram till nutidens skötsel av våra naturreservat och hur sådana kommer till stånd.

LOKAL för våra föredrag är, om inget annat anges, Botanhusets (f.d. Botaniska institutionens) föreläsningssal på Carl Skottsbergs gata 22 B i Göteborg.

Tyvärr går det inte att ställa upp husets entrédörr i samband med mötena, men någon medlem kommer att finnas i närheten av entrédörren för att släppa in dem som kommer i tid. Om du skulle råka bli försenad till ett föredrag kan du knacka på föreläsningssalens bakre fönster (gå uppför backen till vänster om entrén), så kommer det snart någon och öppnar för dig.

UTDELNING ur våra fonder "till minne av Harald Fries m.fl. medlemmar" år 2017. Botaniska Föreningen i Göteborg delar årligen ut en del av avkastningen från fonderna vi förvaltar till "botaniska undersökningar, främst avseende Västsveriges flora". Vid årets beslutstillfälle fanns det cirka 15000 kronor tillgängliga för utdelning, men då tyvärr ingen ansökan hade kommit in inom utsatt tid lades dessa medel till fonderna. Ny anmälningsomgång följer nästa vinter.

ALLA är välkomna till föredragen härövan, vilka arrangeras av Botaniska Föreningen i Göteborg, även de som (ännu) endast är medlemmar i Västergötlands Botaniska Förening, liksom vänner och bekanta till medlemmarna. Vi samarbetar dessutom med Studieförbundet.

Botaniska Föreningen i Göteborg och Västergötlands Botaniska Förening

Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2017 (del 1)

För exkursionerna gäller:

- Deltagande i exkursion bör – om inte annat anges – anmälas till Kenneth Bergerson, 0707-87 24 15, gärna med SMS. Ange vilken exkursion det gäller, namn, telefon samt om du har tillgång till bil och kan ta med passagerare. Bilburna bör alltid anmäla sig – för planeringens skull – och om möjligt infinna sig vid den första samlingsplatsen (om de är flera). Endast de som är anmälda kan informeras om sena ändringar i programmet eller om exkursionen skulle behöva ställas in (kontrollera gärna även på www.bfig.se eller *Botanik i Väst* på Facebook). Anmäl dig helst inte mer än en vecka i förväg.
- Fältklädsel, inklusive stövlar, rekommenderas, om inte annat anges. Glöm inte lupp och anteckningsbok!
- Ta med matsäck – även på kvällsturer, om du så önskar.
- Samlingstiderna avser tid för avfärd, så var på plats i tillräckligt god tid innan.
- Samåk i största möjliga utsträckning; på många lokaler är parkeringsmöjligheterna begränsade.
- Rekommenderad ersättning till bilägaren är 24 kronor per mil, att fördelas mellan alla i bilen (alltså även föraren), om inte annat har avtalats.
- Kontrollera kollektivtrafikens linjer och tider, då ändringar kan ha skett efter programmets tryckning; om så skett gäller normalt de tidsmässigt närmaste avgångarna.
- Till exkursionerna är även icke medlemmar välkomna att följa med, men vid begränsat deltagarantal gäller krav på medlemskap (i BFiG eller VBF) redan vid anmälan.
- Eventuella frågor ställs till Kenneth Bergerson (0707-87 24 15), Eva Andersson (031-58 31 41), Birgitta Lindqvist (0701-73 62 14) eller direkt till exkursionsledaren.

Onsdag 5 april: Ta med fikakorgen och följ med *Gösta Börjeson* till **Baskarp** och möt vårfloran där. Vi besöker ett gammalt bergbrott och betade ängar, där floran är lite annorlunda än vi är vana vid i Habo. Packa gärna med en flora och en kikare. Samling vid hembygdsgårdens parkering klockan 18:00 för samåkning.

Onsdag 26 april: Traditionell kvällspromenad genom den fagra **Vitsippsdalen** ledd av *Erik Ljungstrand*. Vitsipporna borde vid denna tid blomma som bäst; för övrigt bör vi kunna få se bl a gulsippa, hålnunneört, stor nunneört, skogsbingel, dårört, vätteros och lundvårlök i blom. Ca 2 km vandring i lätt terräng. Samling utanför växthusentrén i Botaniska trädgården klockan 17:30. Samarrangemang med Västkoststiftelsen. Anmälan senast 25 april till Erik (0708-55 96 28 – Ring, skicka inte SMS!).

Torsdag 4 maj: Vi gör en promenad i den sköna majkvällen vid nedre delen av **Lärjeån** under ledning av *Lars Erik Norbäck*. Skogsbingel och vitsippor blommar fortfarande fint, den dekorativa strutbräken vecklar ut sig nära ån. Fågelsången bör vara intensiv med nyanlända sångare; kanske ser vi forsärla och med stor tur kungsfiskare vid ån. Vid vattenfallet söder om Hjällbo har tidigare trift funnits, osäkert om den finns kvar. Skärmstarr och slokstarr har setts, troligen är det ännu för tidigt på säsongen för dessa. Promenaden blir 2-3 km i mestadels lättgången terräng. Glöm inte att ta med kvällsfika. Samling vid Lärjeledens startpunkt klockan 17:30. Platsen ligger vid Gamlestadvägen, där den korsar Lärjeån söder om Hjällbo. Här finns möjlighet att parkera, och buss 78 har hållplats Lärjeholm; åk antingen från Gamlestadstorget eller Hjällbo.

Lördag 6 maj: Mosippsexkursion till Herrljunga och Vårgårda med *Sören Svensson*. Vi besöker Orraholmen, Remmene skjutfält och Tånga hed och hoppas få se mo- och backsippor i full blom samt även cypresslumner. Cirka 1 km vandring i lätt terräng. Samling vid Botanhuset klockan 9:15 och framför Herrljunga järnvägsstation 10:30. I händelse av militär skjutövning kan exkursionen ställas in. Anmälan senast 4 maj.

Lördag 13 maj: Vi går en lätt vandring på betade strandängar och hållmarker på **Ramsvikslandet** under ledning av *Evastina Blomgren*. Förhoppningsvis hälsar lärkan oss välkomna vid Haby, och små vårblommor lyser i gräset. Kanske kan vi fortfarande se sandvioler i blom, och stenkrassing visar sig förhoppningsvis tillsammans med alla de andra små gula, vita och blå plopparna i gräset, där speciellt grusbräcka bör stå i blom. Utefter kanten av hållarna bör västkustarv och två arter skörbjuggsört lysa fint. Sand- och dvärgmaskrosor ska vi försöka bestämma till art. Om vädret är oss nådigt får vi också en fin fikastund med vacker utsikt över ett förhoppningsvis blått hav. Därefter tar vi en liten tur upp i berget till Dammbacken och nyss röjda marker och ser vad som lockats fram där buskarna dolt marken. Samarrangemang med Västkuststiftelsen. Samling vid Botanhuset 9:00 och Haby P-plats klockan 11:00. Anmälan senast 11 maj.

Tisdag 16 maj: Nybörjarexkursion till **Hökälla** naturområde på Hisingen under ledning av *Sören Svensson*. Genom området rinner Kvillebäcken och här finns ett rikt fågelliv och en mängd växter, t ex gullvivor på våren. Kanske gör vi en avstickare till det rara källfränet, som växer i närheten. Cirka 3 km vandring i lättgången terräng. Samling på parkeringen vid busshållplatsen Lillhagsparken Södra klockan 18:00. Anmälan senast 15 maj.

Tisdag 23 maj: En kvällsutflykt till **Kippholmen** ledd av *Hans Starnberg*. Denna urbergskulle vid Nordre älv hyser en rik torrbacks- och strandflora, och även de angränsande markerna är av stort botaniskt intresse. Bland växter vi hoppas träffa på kan nämnas brudbröd, trift, gräslök, smörbollar och ormrot. Cirka 2 km vandring i lätt terräng. Samarrangemang med Västkuststiftelsen. Samling vid Botanhuset klockan 17:15 och vid busshållplatsen Kippholmen kl 18:00 (buss 22 från Hjalmar Brantingsplatsen 17:14, men kontrollera tiden med Västrafik). Anmälan senast 21 maj.

Söndag 28 maj: Exkursion till **Brattholmen** på Orust ledd av *Tore Mattsson* och *Olle Molander*. Brattholmen, sydost om Varekil, är en riktig liten pärla med rik flora betingad av metabasisk berggrund, skaljord och god beteshävd. Så här års bör de många slätterfibblorna stå i fin blom, i sällskap av blodnäva och kungsmynta. I strandnära terräng tittar vi bland annat på smal käringtand, blågrönt mannagräs, loppstarr, spåtistel, lundtrav och atlantmaskros. Om våren är sen kanske vi också kan hitta några sällsynta maskrosarter. Högre upp på holmen möter vi getapel, hällebräken och falkbjörnbär, och under en samling lindar underviol och fågelfotsmossa. I det området lär det också passa med en fikapaus, där vi har fin utsikt över Halsefjorden. Vandringen är cirka 2 km och går i lätt till medelsvår terräng. Höga stövlar kan behövas om stenbron som leder ut till holmen översvämmas av högvatten. Samling vid Botanhuset klockan 9:00 och vid bensintappen vid Varekil kl. 10:00. Anmälan senast 26 maj.

Tisdag 30 maj: En kvällsexkursion till **Vinningsbodalar** i Bohus under ledning av *Pelle Dalberg*. På en lättgången cirka 2 km lång vandring genom ädellövskogen får vi förhoppningsvis se bl a underviol, trolldruva, skogsvicker, sårläka, gullpudra, granspira och skavfräken. Vi passerar också den välhävdade Björkärrs slätteräng. Samling vid Botanhuset klockan 17:15 och vid Nettos parkering i Bohus 18:00. Med tåg åker man till Bohus och med buss till Bohus Centrum. Anmälan senst 29 maj.

Onsdag 31 maj: *I ett arrangemang av Länsstyrelsen i Halland leder Jan Kuylenstierna en vandring i Särö Västerskog i försommartid. Samling vid parkeringen klockan 18:00.*

Lördag 3 juni: Försommarexkursion till **Tjolöholm** söder om Kungsbacka. *Börje Wernersson* tar med oss i de natursköna omgivningarna vid Tjolöholms slott. Vi går genom vacker lundvegetation öster om slottet, med bl a ädellövträd, tandrot, lundslok och violer, och vi bekantar oss med fröinkomlingar runt parkens damm, som vitfryle och parkgröe. Där finns även bitterskråp, men den är utblommad vid den tiden. Vidare studerar vi strandvegetationen invid slottet och lövskogen väster därom, där vi hoppas hitta gullpudra och blåsippan. Vi kommer att kunna njuta av fågelsång under vandringen. Turen beräknas ta 4-5 timmar, inklusive tid för förtäring av medhavd matsäck. Stövlar rekommenderas men är inte nödvändiga. Vi samlas klockan 9:00 vid Botan och 10:00 på parkeringen vid fågeltornet (sydöst om slottet vid viken), där vi kan stå utan kostnad. Anmälan senast den 1 juni till Börje Wernersson (0737-25 56 78).

Lördag 10 juni: Vi besöker det blivande naturskyddsområdet **Stora Amundön** i försommarskrud. Vår guide *Aimon Niklasson* berättar om öns historia och skillnaden mellan betesäng och slätteräng, som syns väl från bron. Vi ser på desmeknopp och smånunneört (i frukt) i ekbacken upp mot platsen där öns sista två innevånare bodde. Kanske är en ny pälsticka på väg, och de vilda rosorna bör väl vara åtminstone i knopp. Vi lär känna lindens röda knoppar med spirande blad och kanske galler redan. I den sandiga gropen tillkommer andra ”vår”-primörer, och kanske visar sig något vildbi i sandkanten eller i gamla insektshål i den döda almlågan. Vi vandrar genom alkärret där vi lär känna några kärllkryptogamer, fåglar, mossor och lavar. Vid stranden lär vi vad som växer där och som spolats upp. Kanske har ejdrarna fått ungar. Beroende på vattenstånd och väder väljer vi sedan olika vägar, men räkna med strandmalört och öns enda kattfotslokal, kanske spikblad, och vi ser på strandkantens lavar och vinterståndare av kärrtörel med spirande bladskott. Oavsett väg tillbaka ser vi lundvårlök. Matsäck är en god idé, liksom lupp och kikare och kanske badkläder för den hugade. Vid torr väderlek behövs inte stövlar. Samling vid bron klockan 10:00. Anmälan senast den 8 juni.

Söndag 18 juni: *De Vilda Blommornas Dag*; se separat program.

Onsdag 21 juni: En kvällsvandring i **Bokedalen** i Jonsered under ledning av *Kenneth Bergerson*. Vi kommer att särskilt ägna oss åt gräs och andra stråväxter samt ormbunkar, artgrupper som många tycker verkar ”svåra”. Mest blir det vanliga och typiska arter, men även sällsyntheter som den förra året återfunna skuggsvingeln hoppas vi kunna visa. Och vi tittar naturligtvis även på övriga växter i det vackra och omväxlande landskapet. 2-3 km vandring i delvis fuktig och kuperad terräng. Samling klockan 17:30 vid p-platsen norr om Jonsered station; det går lätt att ta sig dit med pendeltåget Göteborg-Alingsås. Samarrangemang med Väst kuststiftelsen. Anmälan senast 20 juni.

Söndag 25 juni: En vandring i ett av Sveriges finaste orkidéområden, **Nohlmarken**, söder om Skövde, med *Kurt-Anders Johansson* (0706-30 17 36) och *Rolf-Göran Carlsson*. Här kan man under en säsong finna inte mindre än hälften av alla i länet funna orkidéer, nämligen 15 arter. Vid tidpunkten för denna vandring är blomsterprakten överväldigande, av orkidéerna brudsporre och skogsnycklar, men vi får även se höskallra, natt och dag och mycket annat. Samling vid Botan klockan 8:00 och på Nohlmarkens parkeringsplats 10:15. Anmälan senast 23 juni för den som vill samåka från Göteborg.

Onsdag 28 juni – söndag 2 juli: Botanikdagarna i Skåne; se program i SBT.

Söndag 2 juli: *I ett arrangemang av Väst kuststiftelsen leder Jan Kuylenstierna en vandring från vattenfallet vid **Ramhulta** till ängarna vid Buarås vid Lygnern. Samling vid reservatparkeringen Ramhulta klockan 10:00.*

Tisdag 4 juli: Om **Englandsnycklarnas expansion i Lidköping** berättar vår guide *Olof Jansson* (0705-69 03 86). Förutom i Östra hamnen och Västra hamnen finns hundratals englandsnycklar – både äkta och leopardnycklar – på ytterligare två platser väster och sydost därom. Vi tittar på alla kända lokaler; i Östra hamnen rör det sig nu om minst 5.000 upp till meterhöga orkidéer. Samling vid Botanhuset klockan 8:00 och vid parkeringen framför värmeverket i Lidköping klockan 10:00. Anmälan senast 2 juli för den som vill samåka från Göteborg.

Torsdag 6 juli: Nybörjarekurs till **Trollspisberget** i centrala Göteborg ledd av *Kristoffer Hahn*. Det här, för många obekanta, naturområdet strax söder om Götaplatsen bjuder på ett urval av växter ur vår vardag och en praktfull utsikt över staden. Cirka 1.5 km vandring i blandad terräng. Samling vid lekplatsen intill Renströmsparkens Näckrosdamm klockan 18:00. Anmälan senast 4 juli.

Tisdag 11 till söndag 16 juli: Årets långexkursion går till de fjällnära trakterna kring **Röros och Follidal** i Norge och leds av vår norske föreningsmedlem *Roger Halvorsen*. Vi bor 5 nätter i tvåbäddsrum – enkelrum erbjuds mot pristillägg – på Vauldalen Fjällhotell några mil öster om Röros, med frukost, lunchpaket och middag. Exkursionerna sker i fjällnära trakter, dels kring Röros, dels i Follidal söder om Dovre, enligt följande preliminära program: *Sølandet*, ett slättermarksområde, naturreservat sedan länge. Här finns ett tiotal orkidéarter, bl a brunkulla, lapp-, blod- och ängsnycklar samt några hybrider, vidare ett stort antal starrarter samt bruntåg, och vid parkeringen

har det hittats fyra låsbräkenarter. Vid *Sakrisvollen* växer i ett reservat en hel del sibirisk aster. *Skårhammardalen* bjuder på skuggviol, som dock inte blommar vid denna tiden. I nordänden av *Røragen* finns myrstarr och kung Karls spira. Vi kommer att få se alla tre arterna tätört, och områden med olivinsten kan bjuda på speciella former av flera arter. Vid Röros centrum, vid *Risvollen*, finns en rikmyr där det bör vara möjligt att hitta jämtstarr. Därutöver finns i Rörosområdet mycket av den norska fjällfloran representerad. I *Folldal* med omgivningarna hoppas vi kunna få se så fina saker som brokstarr och andra starrarter, krypsäv, klådris, dvärgsyra, fjäll- och smalviva med flera godbitar. En bit från vägen mellan Folldal och Hjerkin kan vi hitta dovrevallmo, mosippa, norsk malört, fjällgröna och lappfingerört. Om det finns tid och intresse kan vi leta upp tågstarr, slakstarr och taigastarr samt myrull. Åtminstone en av dagarna har professor Reidar Elven lovat att följa med oss ut; han är född och uppvuxen i Röros och känner floran väl. Kostnaden för boende, måltider och exkursionsledning beräknas bli cirka 6.000 kronor, med viss reservation för ändrad valutakurs; för bilresor tillkommer cirka 1.200 kronor vid 4 i bilen. Deltagarantalet är maximerat till 24 personer; vid överanmälan får de sist anmälda utgå. Bindande skriftlig anmälan ska ske senast den 10 april till *Kenneth Bergerson, Karduanmakaregatan 26, 415 07 Göteborg* eller *kenneth@bergerson.se*. Utförligare program sänds till de anmälda under juni. *Observera: Denna resa är öppen endast för medlemmar i BFiG eller VBF.*

Söndag 23 juli: Exkursion till några av **Valle härads** kalkrika moränkullar i Höjentorp-Drottningkullens naturreservat, under ledning av *Peter Laudon*. Här finns gott om piggtistel; även pukvete, läkevänderot och säfferot utlovas. I området såg Linné för första gången trollsmultron. Eventuellt tittar vi också lite på ogräs i Varnhem, om någon lämplig lokal uppenbarar sig under 2017. Cirka 4 km promenad i ganska lättgången terräng. Samarrangemang med Västkoststiftelsen. Samling vid Botanus klockan 8:00 och klockan 10:00 vid Klosterkyrkans parkering i Varnhem; härifrån får vi samåka, det är begränsat med parkeringsplatser vid reservatet. Anmälan senast 21 juli.

Söndag 30 juli: En vandring ledd av *Lennart Sundh* i naturreservatet **Sjöängen**, som sedan länge är känt för sin rika och särpräglade flora. Området är växtplats för den i södra Sverige mycket sällsynta myrbräcken, som blommar i slutet av juli till början av augusti. Sjöängen utgörs av ett björkskogsomgärdat gungflykärr med mosaikartad vegetation. Stora tuvor av vippstarr möter besökaren nästan oavsett vilket håll man kommer ifrån. Blåsäv växer i de blötaste partierna, tillsammans med dybladbra och sträfsen (*Chara*). Andra arter som vi bör få se är t ex källblekvide, slätterblomma, trindstarr, näbbstarr, ängsstarr, tätört, majviva, vildlin, rosettjungfrulin, kärspira, snip, tagelsäv, axag, nålstarr och ormrot, liksom mossorna piprensarmossa och trekantig svanmossa. Terrängen är svår och stövlar krävs. Matsäck rekommenderas varmt. Samarrangemang med Västkoststiftelsen. Samling vid Botanus klockan 8:00 och vid Slöta kyrka, norr om Vartofta, klockan 10:00. Anmälan senast den 28 juli för den som vill samåka från Botan.

Söndag 6 augusti: Heldagsexkursion på **Onsjö** i Vänersborg ledd av *Birgitta Lindqvist*. Cirka 6 km lättare vandring längs ”Karls grav”, ett vattendrag mellan Vänern och Göta älv. Vi kommer bl a att titta på missne, vitpyrola, knytling, ålnate och det vackert blommande pilbladet. Vi hoppas också få se gullklöver, liten fetknopp, bronsrodgersia och rikligt med kardvädd. För dem som önskar gör vi även ett besök nära Dalbobron för att titta på äkta blåfibbla och kal nyponros. Samling vid Botanhuset klockan 8:15 och kl.10:00 på parkeringen vid Volvo Brandt (Korsebergstrondellen), vid södra infarten till Vänersborg. Anmälan senast 4 augusti till Birgitta Lindqvist (0701-73 62 14).

Lördag 12 augusti: Hällmarker och ljunghedar präglar **Rörö**, som är geologiskt intressant och har en rik och egenartad flora. Guide är *Håkan Olsson* (0706-98 89 15). Vi vandrar över klapperstensfält och släta slipade berghällar. Vi tittar i hällkar efter stinkpaddor och salamandrar. Vi letar efter fyrling, ävjebrodd och länke i de små gölarna. Finns det någon ostronört kvar? Engelskt marskgräs upptäcktes på norra Rörö 2007 som nytt för Sverige och bör finnas kvar. Vandringen går i relativt lätt terräng men tar tid. Ta med flora, kikare, matsäck och badkläder om så önskas. Samarrangemang med Västkuststiftelsen. Ta buss 24 från Nils Ericsonterminalen till Lilla Varholmen, Vägverkets färja till Hönö Pinan, därefter buss 292 till Burö färjeläge på Hälsö för vidare färd med färja till Knippla, Hyppeln och Rörö, där samling sker ca kl 10:30. Sommartidtabell se www.vasttrafik.se eller *Tidpunkten* (0771-41 43 00).

Lördag 19 augusti: Heldagsexkursion i **Vättlefjäll** ledd av *Lars Erik Norbäck*. Vi har goda chanser att få se knärot, klockgentiana och cypresslumner. Vandringen går först upp mot Gäddevatten, där en fin lokal för knärot finns. Sedan passerar vi ett par förekomster av klockgentiana, förhoppningsvis i fin blom. Vidare öster om Stora Stentjärn till trakterna väster om Orremossen, där cypresslumner växer; längs vägen passar vi på att studera även matt-, rev- och lopplumner. Andra arter man kan hoppas på är myrlilja, klockljung och kambråken. Vandringens längd är cirka 9 km. Glöm inte grova skor och matsäck. Samarrangemang med Västkuststiftelsen. Samling vid Vättlestugans p-plats klockan 9:30. Kör in Kryddnejlikegatan mellan Lövgärdet och Rannebergen. Även busshållplatsen heter Kryddnejlikegatan, ta buss 75 (mot Lövgärdet) från Angered C. Anmälan senast 17 augusti.

De Vilda Blommornas Dag söndag 18 juni 2017

Blomstervandringar i Göteborgsregionen (s.lat.) och Västergötland
Botaniska föreningen i Göteborg, Exkursionskommittén och Västergötlands Botaniska förening i samarbete med Svenska Botaniska Föreningen

BOHUSLÄN

Göteborgs kn

HÖKÄLLA (Backa sn)

TID: 18:00-20:00

LEDARE: Sören Svensson

MÖTESPLATS: Parkeringen vid hållplatsen Lillhagen Södra

GUNNESBY (Säve sn)

TID: 14:00-16:00

LEDARE: Hans Starnberg

MÖTESPLATS: Vid Gunnesby koloniorådes entré

Kungälv's kn

BOHUS FÄSTNING (Kungälv's sd)

TID: 14:00-16:00

LEDARE: Ragnhild Crawford

MÖTESPLATS: Parkeringen vid västra brofästet, Nordre älv

Öckerö kn

HÄLSÖ (Öckerö sn)

TID: 14:00-16:30

LEDARE: Håkan Olsson

MÖTERPLATS: Fotbollsplanen på Hälsö.
Buss 290, hållplats Västeräng

VÄSTERGÖTLAND

Ale kn

FRÅN ÄLVÄNGEN LÄNGS GÖTA

ÄLV (Nödinge sn)

TID: 10:00-12:00

LEDARE: Lena Rydén

MÖTESPLATS: Pendelparkeringen på älvsidan vid Älvängens järnvägsstation

Borås kn

KRÖKLINGS HAGE (Gingri sn)

TID: 10:00

LEDARE: Karin Persson och Alf-Rune Sandberg

MÖTESPLATS: Reservatsparkeringen

Göteborgs kn

STORA AMUNDÖN (Askims sn)

TID: 10:00-12:00

LEDARE: Aimon Niklasson

MÖTESPLATS: Bron till Stora Amundön

SANDARNA (Göteborgs sd)

TID: 10:00-12:00

LEDARE: Dan Lundberg

MÖTESPLATS: Hållplatsen Vagnhallen i Majorna

SLOTTSSKOGEN (Göteborgs sd)

TID: 18:00-20:00

LEDARE: Ingrid Ljungstrand

MÖTESPLATS: Nedom August Kobbs byst

DONSÖ (Styrsö sn)

TID: 13:15-15:15

LEDARE: Claes Gustavsson

MÖTESPLATS: Donsö hamn. Färja anländer 13:10 (kolla tid)

SKÄNDLA (Tuve sn)

TID: 10:00

LEDARE: Åslög Dahl

MÖTESPLATS: Skändla hembygdsgård

Götene kn**BJÖRNEBERGSÄNGARNA****(Österplana sn)**

TID: 18:00-20:30

LEDARE: Olof Janson

MÖTESPLATS: Österplana kyrkas parkering

ÖSTERPLANA HED (Österplana sn)

TID: 15:15-17:15

LEDARE: Ove Johansson

MÖTESPLATS: Österplana kyrkas parkering

ÖSTERPLANA VALL (Österplana sn)

TID: 10:00-12:30

LEDARE: Ove Johansson

MÖTESPLATS: Nyängen

EFTER VANDRINGEN: 13:00-18:00: Servering i kyrkstallet. 14:00: Friluftsgudstjänst, Österplana kyrka

Härryda kn**HÄLLINGSJÖ (Björketorps sn)**

TID: 13:00-15:00

LEDARE: Enar Sahlin

MÖTESPLATS: Källarbacken (macken)

Marks kn**SJU STRÖMMAR (Torestorps sn)**

TID: 10:00 i Torestorp eller 9:30 vid Lyckeskolan i Kinna

LEDARE: Kenneth Hansson

MÖTESPLATS: Se ovan

Mölnåls kn**GUNNEBO (Fässbergs sn)**

TID: 18:00-20:00

LEDARE: Marie Hurtig

MÖTESPLATS: Parkeringen vid Stensjön

Svenljunga kn**ULLASJÖBACKE (Ullasjö sn)**

TID: 9:30

LEDARE: Sven-Olof Johansson

MÖTESPLATS: Ullasjöbacke

Tranemo kn**GAMLA NITTORPS KYRKORUIN (Nittorps sn)**

TID: 9:00

LEDARE: Bruno Dahlqvist

MÖTESPLATS: Aulaplan i Tranemo

Trollhättans kn**SKIDSTUGAN KÄLLSTORP**

TID: 10:00

LEDARE: Karin & Anders Bohlin

MÖTESPLATS: Parkeringen vid Skidstugan

Vänersborgs kn**STRANDPROMENADEN I VÄNERSBORG**

TID: 10:00

LEDARE: Stefan Hult

MÖTESPLATS: Parkeringen Belfragegatan/Edsvägen

Vitsippsdalen i Göteborgs Botaniska trädgård

Aimon Niklasson (text och bild)

Trolltjärn 18, 436 40 Askim, aimon@bahnhof.se

Den ”naturpark” som vi i dag kallar Vitsippsdalen och som ingår i Änggårdsbergens naturreservat är nog en starkt bidragande orsak till att Botaniska trädgården ligger där den idag ligger. När trädgården utstakades 1914 ansågs ”naturparken” tillsammans med läget i staden ha varit avgörande för bland annat professor Rutger Sernanders uppfattning. Det är således ett mycket aktivt val som gjort att Vitsippsdalen bevarats och dessutom lämnats helt åt sig själv, utan andra åtgärder än flyttning av nedfallna träd när dessa fallit över gångstråken. Dessförinnan finns uppgifter om att området betats, så orört av människor är det förstås inte. Trädgården öppnades för allmänheten redan 1919, samma år som Carl Skottsberg tillträdde som chef. Han var för övrigt med samma år och bildade Botaniska Föreningen i Göteborg, varför det snart drar ihop sig till 100-årsjubileum. Vitsippan *Anemone nemorosa* valdes till Trädgårdens emblem.

Den allra finaste tiden att besöka Vitsippsdalen är på våren vid tiden för vitsippornas blomning. Här finns dock mycket annat att se, dofta, höra och upptäcka på annat sätt under årets alla årstider. Dock bör man inte uppehålla sig i skogen vid stark vind, på grund av risken för nedfallande träd och grenar. Ett bra sätt att bekanta sig med dalen är att gå genom grinden vid den nordvästra delen av den gula prefektvillans stora trädgård (Vårstigen), stanna till där innan

Lundvårlök *Gagea spathacea*

man passerar bäcken och sen följa den uppströms på Sahlgrenska-sidan och välja en lämplig övergång (beroende på hur mycket tid man har) för att följa dalen nedströms tillbaka.

Ett intressant fenomen är att vitsipporna och svalörten *Ficaria verna* konkurrerar om samma platser längs bäcken beroende på mängden ljus växlar förhållandet mellan arterna. Nedfallna träd är därför en viktig faktor för att förändra ljusinsläppet på marken. Du kan själv fundera på hur dessa arter fördelar sig när du besöker området. Andra naturligt förekommande arter vid bäcken är förstas arter som vårlök *Gagea lutea* och lundvårlök *Gagea spathacea*, den sistnämnda lite senare i sin blomning. Lundvårlöken har två smala blad som är absolut runda om man rullar dem mellan fingrarna till skillnad från vanliga vårlöken, som kan ha smala blad också men som då alltid känns tydligt kantiga.

Gulsippa *Anemone ranunculoides*

Letar man lite bland löven hittar man ofta vätteros *Lathraea squamaria* som pollineras av årets första humlor *Bombus* sp. eller ibland till och med självbefruktar sig under jord! Det släktnamn Linné gav arten syftar på dess hemlighetsfulla liv. Här finns gulsippa *Anemone ranunculoides* som har sin naturliga nordgräns på västkusten i Göteborgstrakten och där den åtminstone i Årekärnsdalen får anses helt säkert ursprunglig. Här finns även tandrot *Cardamine bulbifera* med sina svarta groddknoppar. Letar man kan man ofta hitta skogsskräppa *Rumex sanguineus* med fjolårsfrön kvar med sin enda ”nöt”. Vårärten *Lathyrus vernus* är nog även den möjliga ursprunglig. Almen *Ulmus glabra* är ursprunglig liksom den av skalbaggar spridda svampen *Ophiostoma ulmi*, som ger upphov till almsjuka och gett upphov till ett flertal döda almar. Dessa har ofta svarta rhizomorfer som slingrar sig upp längs stammarna och som syns när barken lossnar. Det är honungskivlingens *Armillaria mellea* s.lat. sätt att ha kontakt med almarna. På bar ved hittar man ofta olika kärnsvampar exempelvis *Hypoxylon* spp. och en del tickor.

Men här i nedre delen av dalen finns också ett flertal växter som kommit ut från

Hålnunneört *Corydalis cava*

trädgården eller till och med planterats ut av tidigare professorer i trädgården för att pröva dess hårdighet. Exempel på detta är stor nunneört *Corydalis solida*, hålnunneört *Corydalis cava*, månviol *Lunaria rediviva* och vitskråp *Petasites albus*. Den i Göteborg längs våra gator allestädes närvarande löktraven *Alliaria petiolata* har nog kommit in vid grinden via väghållningen i trädgården och är nog inte medvetet ditplanterad. Omedvetet spridd via fötter och djur (troligen mest hundar) är nog även amerikansk nejlikrot *Geum macrophyllum*. I bäcken vid första övergången finns ett tillväxande bestånd av skunkkalla *Lysichiton americanus* som tidigare planterats inne i själva trädgårdens bäck.

Följer man stigen uppströms på norra dalsidan så finner man fler ursprungliga arter som vårfryle *Luzula pilosa* har-syra *Oxalis acetocella*, ekorrbar *Maianthemum bifolium*, blommande skogslönn *Acer platanoides* och i varje fall självföryngrande bok *Fagus sylvatica* även om bokollonens fäder och mödrar inte nödvändigtvis var ursprungliga. Lundbräken *Dryopteris dilatata* som brukar rulla upp sina blad vid denna tid är förstas ursprunglig, liksom skogsbingel

Mercurialis perennis (letar man en stund brukar man finna både hon- och hanblommor men hos olika plantor), som ju indikerar att marken är lite rikare. Majsmörblommorna *Ranunculus auricomus* är på väg att blomma och när de väl gör det lurar de en och annan att tro att det är gulsippor – så kolla innan du tar det för givet! En art som inte riktigt trivs ”att knö sig in” är skogseken *Quercus robur* vars grenar inte vill ha konkurrens och lätt förtvinar i topparna om de ej får utrymme. Eken växer lättare i ett beteslandskap när de väl kommit över djurens beteshöjd. Dalens största ek står en bit uppströms alldeles intill stigen.

En bit efter det att man har passerat den stora eken står en buske som just börjat sin bladutveckling och som är ett manchuriskt valnötsträd *Juglans mandshurica* vars förälder står i trädgården som odlat träd. Om detta träd kan man läsa i Allan Fredrikssons bok ”Det blommar i botaniska”. Ursprungsträdet planterades troligen 1919. Vid en sittbänk hittar man skogsstarr *Carex sylvatica* som kanske spritts med någon hund.

Vid ingången till Sahlgrenska gräver sig bäcken ner i leran och där kan man finna snäckskal som bevis för att det varit gammal havsbotten i dalen och det bidrar säkert till frodigheten.

På flera ställen under lämpliga sittgrenar hittar man förvildade idegransvarianter inte alltid så lätta att artbestämma men troligen ofta *Taxus × media*. Går man ganska långt uppströms hittar man ute bland buskarna svarttry *Lonicera nigra* med få observationer i landskapet. Men det skulle en stockholmare till för att upptäcka busken.

Om man viker av mot söder (höger)

några 100 meter uppströms bäcken i förhållande till ingången till sjukhuset kommer man till ett planare område med mycket blommande undervegetation. Här uppe har det spritt sig en mycket stor mängd av en blomma som i sig är mycket vacker men icke alls ursprunglig och som blommar vid denna tid och lite senare. Den kommer från trädgården och heter vårsköna *Claytonia sibirica*. Ge den en stund.

Innan man kommer till trappan som går ner till bäckens södra gren kan man vika av åt höger och passerar då en liten blommande lök som också är en rymling nämligen majlök *Allium zebdanense*.

Möjligen börjar det redan skymma om du går här på kvällen och kanske bara rödhakens *Erithacus rubecula* frenetiska

Dårört *Scopolia carniolica*

Erik Ljungstrand förevisar amerikansk nejlirkrot *Geum macrophyllum* under en vårpromenad

och isande ljudkullerbyttor hörs från någon upphöjd sångplats men innan du lämnar dalen kan du leta reda på en annan tidigblommande men mycket giftig växt som blommar bakom före detta "stolpbodarna" ovanför "landeriet", nämligen dårörten *Scopolia carniolica*. Den har ju en egen historia ...

Går man här på hösten hörs förstås inte så mycket fågelsång och upplevelsen av

växterna är ju en helt annan, men har man tur kanske man kan få se fruktkropparna av diverse svampar och kanske till och med den mycket vackra och rödlistade svampen rödskölding *Pluteus aurantiorugosus*.

Det har varit en tradition under många år att Erik Ljungstrand lett denna årets första exkursion i föreningen genom Vitsippsdalen och du är välkommen till årets exkursion. Se programmet.

Men för många är nog dalen ett "rum" för att få en stunds avkoppling och ro för själen utan att alltid behöva fundera så mycket på vad man egentligen ser och hör och för patienter och personal vid det stora sjukhuset intill en gåva när man har annat i tankarna. Under långa helgjourer har jag många gånger vandrat ner till ingången och insupit "dalens ande" och lyssnat på fåglarnas sång. Allan Fredriksson känd under pseudonymen Alfred i GP skrev i sitt förord till boken nämnd ovan att "trädgården räddade hans liv" i varje fall hans "själ" från vardagens trivialiteter ...

Man kan få se många trevliga växter under en vårpromenad

Jyllandsbesök

Ingemar Jonasson (text och bild)

Berglärkan 55, 426 69 Västra Frölunda, ingemar@berglarkan.se

Nordjylland

Nordjylland ligger bara tre timmars färjefärd bort från Göteborg. Man tar med sig en god bok och äter i lugn och ro färjans förstärkta lunch före avstigningen. Sedan står man sig nästan hela dagen.

När man stiger av möts man av ett helt nytt land, nästan exotiskt. Låga horisonter, annan bebyggelse, annan flora.

Utflyktsmålen för de botaniskt intresserade är många och begränsas bara av tiden. Om man vill besöka Uggerby strand strax norr om Hirtshals bör man göra det under första halvan av juni. Då blommar strandnycklar *Dactylorhiza majalis* ssp. *purpurella* där med stora, lysande röda blomax.

Skagen ligger en knapp timmes bilresa bort. Det är en märklig känsla att stå här, på yttersta spetsen av Grenen och se de båda haven Kattegatt och Skagerack mötas. Man kan också sänka blicken mot strandens mjukt rundade stenar av olika färg och mönstring, hittransporterade av isen, och försöka avgöra bergart och ursprung. På våren kan man tidigt på morgonen, strax efter solens uppgång, ställa sig lite längre västerut på Grenen och häpnas över det enorma fågelsträcket mot svenska kusten.

Den väldiga, vandrande dynen Råbjerg mile är en egenartad upplevelse och ligger nära huvudvägen norrut. Huvudvägen skär också genom flera hedar, till exempel

Strandnycklar *Dactylorhiza majalis* ssp. *purpurella* på Uggerby strand

Hulsig hede, med öppna landskap och speciell flora. Söder om Fredrikshamn ligger Store och Lille Vildmose.

Det finns även färjeförbindelse med Läsö.

Uggerby strand

På försommaren 1986 fick min fru och jag ett tips om att den storvuxna, västliga orkidén strandnycklar skulle växa på några ställen utefter Nordjyllands västkust, bland annat vid Uggerby strand.

Den 12 juni var vi på plats. Det var en solig och varm dag och stranden var full av badande. Redan på långt håll såg vi orkidéerna med deras stora, karmosinröda blomax. De skyttade här och där mellan solfiltar, picknickkorgar och radioapparater

ter. En del var nertrampade men de flesta var mosade under liggunderläggen, upp-täckte vi. Vi uppskattade antalet ännu oskadade exemplar till 10 - 20. Alla växte i ren sand men nära nedersta gränsen för strandvegetationen. Som väl var fanns det även en hel del exemplar i den låga vegetationen ovanför sandstranden. Här växte de tillsammans med viden, kärrspira, strandärt, vårkorsört och bladen till kärrkniprot.

Jag var tillbaka på platsen efter 30 år, den 10 juni 2015. Nere på stranden fanns det inga badande, men heller inte längre några orkidéer. Högre upp, bland annan vegetation, förekom det däremot spridda exemplar, kanske 15 - 25 på det avsnitt, några hundra meter, som jag besökte.

Hulsig hede och Råbjerg mile

Jag for på nytt till Nordjylland i augusti 2016 för att besöka Hulsig hede och Råbjerg mile. Till heden åker man för att den är vacker och ligger i utlandet. Det är både rogivande och spännande att ströva på heden. Den är omväxlande och färgrik och man vet aldrig vilka syner som väntar. Fågellivet är rikt, särskilt under flyttningstider, insektslivet likaså.

Jag hade hoppats få se klockgentiana här, i en något annorlunda miljö än där man ser den i Västsverige, men den lyste med sin frånvaro. Det gjorde inget, jag fotograferade heden i dess många olika former, skepnader och färger och tiden gick fort. På tillbakavägen till bilen såg jag så något lysande lilablått i ett dike. Klockgentiana! Det var två, tre exemplar som växte i dikets botten. Jag lade mig i diket för att få några närbilder. Efter ett tag hörde jag vad jag bedömde som ett stort fordon bromsa in och stanna på vägen

Klockgentiana *Gentiana pneumonanthe* i ett danskt dike

ovanför mig. Det var två fordon, en stor polisbil med tre poliser och en ambulans med personal. Polisen var talför: ”Jä, jä, vi har fået massevis med telefonsamtal fra forbipasserende biler. Det ligger en mand i en grøft (ett dike). I må komme hurtig, han ligger helt stille!” Jag var lättad över att det inte kom någon helikopter.

Efter heden och polisäventyret besteg jag Råbjerg mile. Det är en mäktig, vandrande sanddyn, två kilometer lång, en kilometer bred och fyrtio meter hög, av ren sand. På väg till toppen känns det som om man vandrade i en öken. Sanddynen vandrar tjugo meter åt nordöst varje år och kommer så småningom att begrava huvudvägen norrut. Då har man planer på att dra vägen i en tunnel under sanddynen.

Vid Råbjerg Stene och Milesøerne söder om Råbjerg mile finns intressanta växter. Naturhistorisk museum Skagen ger ut en bra guide, *Naturen på Skagen Odde*, om allt detta, och ännu mera.

Skogatorpskärret

Aimon Niklasson (text och bild)

Trolltjärn 18, 436 40 Askim, aimon@bahnhof.se

Exkursionsdeltagare i Skogatorpskärret sommaren 2016

Den 24 juli 2016 samlades 17 sommarspridda västgötar i Skogatorpskärret, Högstena socken, öster om Falköping på slutningen väster om Plantabergets ler- och kalkskifferlager, dels för att lära känna floran i själva extremrikkärret, dels för att uppleva det väst därom liggande Högstena alvar. Området är cirka 115 hektar och har haft ett skydd sedan 1958.

Det var soligt och varmt när Lennart Sundh knöt snusnäsduken om pannan och efter en introduktion på den stora parkeringsplatsen ledde oss över en nyslagen äng ut på den tillåtna smala stigen i reservatet.

Vi stannade vid kärrkanten och en svart-hätta sjöng melodiöst.

Här växte, för längesedan överblommad, svinrot *Scorzonera humilis*, som ju alltid känns igen på sina linjära bladnerver trots att den ej är släkt med de enhjärtbladiga växterna. Blommade gjorde däremot gulmåra *Galium verum* och luktsporre *Gymnadenia odoratissima*. För flera av oss var det första gången vi såg denna sistnämnda art, som med sin glesare blomställning, mycket smala blad, kortare sporre och blekare blommor jämfört med brudsporre etsade sig in i minnet, fast doften var svårfångad. Även den

pålitligt illaluktande stallörten *Ononis spinosa* subsp. *hircina* blommade, liksom den insektsälskade åkervädden *Knautia arvensis*. Ur myllret av växter upptäcker ögat så småningom darrgräs *Briza media*, norrmännens hjartegräs, och det lite högre och ovanligare gräset backskafting *Brachypodium pinnatum*. Här fanns gott om strätta *Angelica sylvestris* med sina halvklotformade blomställningar och när skarans diskussion för en stund tystnade hörde vi den surrande gräshoppssångaren ute i kärret.

Vitmåra *Galium boreale* blommade men att även flockfibbla *Hieracium umbellatum* gjorde det påminde nog om att vi var på väg mot höst! På något sätt kom vi in på (skogs)almar *Ulmus glabra* och almsjuka *Ophiostoma ulmi*, vilket mynnade ut i påståendet att hamlade almar klarar sig bättre mot denna sjuka. Därefter framfördes lite olika uppfattningar om hur man bör sköta ett område som Skogatorpskärret och till och med en hund gav sig in i diskussionen (ej Olof Jansons).

Efter att ha noterat prästkrage *Leucanthemum vulgare*, älggräs *Filipendula ulmaria* och den vackra sommarfibblan *Leontodon hispidus*, så hade vi säkert avancerat något 100-tal meter och närmat oss det lilla kärrdråget som rinner genom övre delen av kärret. Som ni förstår är kärret mycket rikt på olika arter och det får ta sin tid att upptäcka dem. Vid bäcken fanns det kalktuff som bildas på grund av den mycket höga kalkhalten i vattnet och som jag tidigare bara sett vid Benestads backar i Skåne. Här växte kärrspira *Pedicularis palustris*, vaxnycklar *Dactylorhiza incarnata* var. *ochroleuca* och den likaledes kalkälskande tätörten *Pinguicula vulgaris* och gräsull

Eriophorum latifolium med sitt korta stödblåd.

I närheten av kärrdråget växte inte mindre än sju olika starrarter varav de sex första är kalkindikatorer. De var hårstarr *Carex capillaris* tuvad och med ljusa honax på ytterst tunna och hängande skaft. Denna art är mycket ovanlig i sydvästra Sverige. Slinkstarr *C. flacca*, otuvad och med mörka hängande honax vars skaft inte är anmärkningsvärt tunna och med blågröna blad. Näbbstarr *C. lepidocarpa*, som ju påminner om en annan kalkkrävande starr, som vi ej såg, nämligen knaggelstarr *C. flava*, men till skillnad från denna har skaftat hanax och väl åtskilda honax. Nålstarr *C. dioica*, med han- och honblommor på olika strån vilket gett det latinska artnamnet. Loppstarr *C. pulicaris*, ängsstarr *C. hostiana* och slutligen hirsstarr *C. panicea*.

Ytterligare tre obligata kalkkrävande växter var den lilla ”knäböjarväxten” vildlin *Linum catharticum* med sina vita

Sommarfibbla *Leontodon hispidus*

kronblad med gul bas. Två arter som man helst inte skall lägga knäet på eller sätta sig på är jordtistel *Cirsium acaule* och långbladig spåtistel *Carlina vulgaris* subsp. *longifolia*. Ytterligare några växter, som inte var så beroende av kalk, var gullris *Solidago vigaurea*, kärrsälting *Triglochin palustris* och rylltåg *Juncus articulatus*. En mindre tätelsmygare *Thymelicus lineola* upptäcktes i gräset. Lennart berättade att liljekonvalj *Convallaria majalis* kanske är en problemart i reservatet!

Sedan började vi vandra ner mot den plana delen av kärret och såg då bockrot *Pimpinella saxifraga* (dock ej Bellmans pimpinella), backtimjan *Thymus serpyllum* och kärknipprot *Epipactis palustris*, den senare överblommad. En av de stora rariteterna, som vi fick se var stor ögontröst *Euphrasia officinalis* subsp. *pratensis*, med sina stora vita blommor och dessutom solvända *Helianthemum nummularium* i blom. Någon påstod sig ha sett ett överblommat flugblomster *Ophrys insectifera*, som jag missade då jag försökte kolla upp en sexfläckig bastardsvärmare

Stor ögontröst *Euphrasia officinalis* subsp. *pratensis*

Brun björnsinnare *Arctia caja*

Zygaena filipendulae. Det var ganska lite fjärilar som flög trots vädret, men vi lyckades få se en fräsch citronfjäril *Gonepteryx rhamni* (andra generationen). Vi såg dessutom gullviva *Primula veris*, blommande tvåblad *Neottia (Listera) ovata* och skogsvicker *Vicia sylvatica*, innan vi kom ner på den plana delen. Peter Laudon hittade en mycket vacker och stillasittande brun björnsinnare *Arctia caja*, på en enbuske och den visades upp för alla. Trots att den anses relativt vanlig var det nog inte så många som sett den. Nere på den plana delen fann vi blommande krissla *Inula salicina* och helt utblommade majvivor *Primula farinosa*. Ytterligare en kalkindikerande växt var källblekvide *Salix hastata* subsp. *vegeta*. Gransångare sjöng i skogsbrynet. De sista arterna vi letade reda på var ormrot *Bistorta vivipara* och till slut lyckades vi hitta några blommande ängsgentianor *Gentianella amarella*. Nu var det bara magen som var omättad och vi intog matsäcken vid P-platsen.

På vägen till Högstena alvar tittade vi på jättevädd *Cephalaria gigantea* som förvildat sig längs en väggkant vid Källebacka, Dala socken, (RT 90; O138069, N645950). De som orkade och hade tid följde med till

Krissla *Inula salicina*

Högstena alvar, som påminner om Ölands alvar och betas för att bevaras. Liksom det ibland kan bli på Öland, så var det ganska torrt överlag men med vissa delar med vatten. Här växte fårsvingel *Festuca ovina* med sina karaktäristiskt tuvade smala strån, den överallt behårade sammetsdagglåpan *Alchemilla glaucescens* och den som relik betraktade fjällgröen *Poa alpina* med sina tätt packade pergamentliknande bladslidor och korta blad. Vanliga arter var knutnarv *Sagina nodosa*, axveronika *Veronica spicata*, ängshavre *Avenula pratensis*, brudbröd *Filipendula vulgaris*, rödkämpar *Plantago media*, småfingerört *Potentilla verna* och berggröe *Poa compressa* med sina plattade strån. Här fanns också jordtistel och timjan. Den kalkgynnade kalkhedslaven *Cladonia symphocarpa*

vars basala bål (fyllokladier) är vita på undersidan var en lättigenkännlig art. Andra vanliga växter var harmynta *Clinopodium acinos*, stinknäva *Geranium robertianum* mycket vissen lundtrav *Arabis hirsuta*, vildlin och gullviva. Här växte getväppling *Anthyllis vulneraria*, vars underarter vi inte gick in på. Akleja *Aquilegia vulgaris* hade förvildat sig, men uppvisade inga invasiva tendenser.

I ett lite fuktigare parti där djuren fick dricksvatten fann vi ängssvingel *Schedonorus (Festuca) pratensis*, getapel *Rhamnus cathartica* och blåhallon *Rubus caesius*, som ju förutom att växa vid kusterna faktiskt har ett stråk tvärs över Sverige. Ängshaverrotten *Tragopogon pratensis* var välvuxen. Två träd fanns här också, sötkörsbär (fågelbär) *Prunus avium* och oxel *Sorbus intermedia*. Nära där klövar trampat sönder växttäcket fann vi källgräs *Catabrosa aquatica*, plattsäv *Blysmus compressus* och ludd-dunört *Epilobium parviflorum*.

Vi tog även en kort tur ut på nästa alvar, Öja hed, och fann där olvon *Viburnum opulus*, de taggiga bladen av berberis (surtorn) *Berberis vulgaris*, som anses införd av människan men redan före 1800-talet. Efter visst letande fann vi rosettjungfrulin *Polygala amarella* och kamäxing *Cynosurus cristatus*, som får avsluta denna vandringens växtkavalkad.

Innan vi hoppade över stättan flög några lockande steglits över oss.

Avslutningsvis såg vi tre jätteväddplantor från bilen, när vi passerade gården strax före parkeringsplatsen, när vi återvände.

Ett varmt tack till Lennart Sundh för en mycket trevlig och lärorik dag på en av Västergötlands finaste lokaler, där vi i lagom takt hann begrunda härligheten.

Botanik i Väst

Analys av användning under helåret 2016

Börje Wernersson

Heljered's Byväg 13, 428 36 Kålleröd, borje.wernersson@gmail.com

Sista december 2016 hade Botanik i Väst 952 medlemmar, vilket är en ökning med cirka 100 medlemmar sedan årets början. Under året har aktivitetsnivån i gruppen varit god och flera uppsatser har gjorts till gruppens medlemmar med förfrågan/uppmärksamhet om att även bli medlemmar i någon av de botaniska föreningarna (Bohuslän, Dalsland, Göteborg, Halland och Västergötland) som står bakom Botanik i Väst. Följande rapport visar gruppens användningsprofil under året.

Totalt gjordes 526 **nya diskussionsinlägg** (oftast bilder) under året, vilket motsvarar 1,4 per dag i genomsnitt för helåret. Under kvartal ett var denna siffra 0,6 inlägg per dag, under kvartal två 2,5 per dag, under kvartal tre 2,3 per dag och under kvartal fyra 0,4 per dag. Flest inlägg gjordes under maj månad, 3,3 per dag, och högst aktivitet hade gruppen inte övrigt under perioden april till september, det vill säga under större delen av den ”gröna säsongen”.

Av gjorda inlägg har 39,0 % gällt **hjälp med artbestämning** av fotograferade växter (allt från vanliga växter till mer ovanliga sådana) och 29,2 % har visat bilder av växter där medlemmarna som gjort inläggen känt till artnamnen.

Övriga teman har varit:

- bilder/kommentarer från olika lokaler/floravård (11,1 %)
- exkursioner (inbjudningar och uppföljning; 8,7 %)
- uppsatser (nya böcker, bli medlem mm; 4,6 %)
- övriga teman (insektsangrepp på växter, allergirisk med växter, TV-program med botaniktema mm; 4,8 %)
- föreläsningar i Botanyhuset i Göteborg (inbjudningar; 2,7 %)

En stor andel av inläggen har haft avsedd fokus på vilda kärlväxter och bara 3,5 % av dessa inlägg har handlat om kryptogamer och 2,5 % har gällt odlade växter.

Nästan alla frågor har besvarats, oftast inom 24 timmar, och endast 1,2 % av frågorna har förblivit obesvarade.

Totalt har 503 **”gilla-markeringar”** gjorts på inläggen, fördelade på 0 till 5 ”gilla-markeringar” på 41,8 % av inläggen, 6 till 25 på 45,7 % och 26 till 50 på 11,8 %. En knapp procent av inläggen har mer än 50 ”gilla-markeringar”.

”Gilla-markeringar” görs ofta även på givna svar, men dessa ingår inte i denna analys. Intrycket är att en andel av ”gilla-markeringar” bara har gjorts på givna svar

och inte på själva inläggen, vilket gör att totala antalet ”gilla-markeringar” är högre än de 503 som denna analys visar.

Inlägg har gjorts av 127 medlemmar vilket motsvarar 14,1 % av alla medlemmar i Botanik i Väst (900 använt som genomsnittligt medlemsantal under året). Detta är en hög andel sett till andra grupper på Facebook där andelen brukar ligga mellan 5-10 %.

Ett inlägg har gjorts av 50,4 % av dessa 127 medlemmar, 2 inlägg av 18,1 %, 3-10 inlägg av 24,4 % och mer än 10 inlägg av 7,1 %. Kommentarer som tex ”fin bild”, ”min favoritväxt” och liknande har inte medräknats i denna analys utan bara sådana som är faktaorienterade. Tyvärr finns ingen statistik på hur många som läst respektive inlägg eftersom Facebook inte ger denna information för grupper med mer än 250 medlemmar. Detta gör att vi inte vet hur många som på något sätt tagit del av vår grups diskussion. Eftersom Botanik i Väst är en offentlig, det vill säga öppen, grupp, kan alla på Facebook i princip ta del av vår diskussion. Som förväntat är det stora flertalet medlemmar ”passiva”, det vill säga de gör inga inlägg/kommentarer utan läser diskussionerna eller följer inte dessa mer än sporadiskt eller inte alls.

Svar eller kommentarer på inläggen har givits av 147 medlemmar (16,3 % av alla medlemmar i gruppen), varav 78,2 % har svarat/kommenterat 1-2 inlägg, 12,9 % 3-10 inlägg och 8,8 % fler än 10 inlägg. Den sistnämnda gruppen (13 medlemmar) utgörs framför allt av proffsbotanister (huvudsakligen i Lund, Stockholm, och Uppsala) och styrelsemedlemmar i några av våra botaniska föreningar.

Sammanfattningsvis är Botanik i Väst en aktiv grupp med cirka 1,5 nya inlägg per dag i snitt över 2016 vilket är en bra nivå. Många medlemmar i vår grupp är även aktiva i andra botanikgrupper på Facebook, vilket visar på ett stort aktivt intresse för botanik hos många medlemmar vilket är trevligt.

Botanik i Väst stöds aktivt av en grupp proffsbotanister som generöst delar med sig av sin breda kunskap till medlemmarna och därmed ger gruppen trovärdighet och kvalitet och framför allt medlemmarna ett viktigt mervärde genom ökad kunskap om växter i vår region.

Gruppens nyhetsflöde och medföljande diskussion är självgenererande i stort sett.

En bra andel medlemmar, jämfört med andra grupper på Facebook, är på olika sätt aktiv i gruppen. Som förväntat är flertalet medlemmar ”passiva”, det vill säga de tar del av inläggen och diskussionerna utan att själva bidra till dessa. Även detta förhållningssätt ger givetvis ny kunskap också.

En styrka med Botanik i Väst är att frågor besvaras och kommenteras snabbt, vilket uppskattas av många medlemmar. Diskussionerna ger medlemmar ökad och lättillgänglig kunskap och erfarenhet om vilda växter i vår västliga region.

Gruppens inlägg och kommunikation lever väl upp till gruppens målsättning att ha fokus på vilda kärlväxter. Endast en liten del handlar om kryptogamer och odlade växter för vilka det finns flera liknande grupper som Botanik i Väst.

Tack för ett aktivt och intressant 2016!

De botaniska föreningarna i Bohuslän, Dalsland, Göteborg, Halland och Västergötland ser nu fram emot ett innehållsrikt och givande 2017 med Botanik i Väst!

Floraväktaråret 2016 och planeringen inför 2017

Enar Sahlin

Box 3, 438 05 Hindås, enar.sahlin@telia.com

Årets första floraväktarrapport kom redan den 2 januari från en av årets 26 aktiva floraväktare. Annars är vi totalt 42 väktare. Vilka är då floraväktarna? I princip alla som anmält sitt intresse för floraväktari och sett eller haft koll på någon rödlistad art och därefter själv rapporterat den till Artportalen eller vidarebefordrat uppgiften till någon av oss samordnare. De flesta som har ett uppdrag att ”floraväkta” (det heter faktiskt så då man talar floraväktarspråk!) har först registrerat sig på Artportalen och därefter av oss fått särskild tillgång till floraväktariet på Artportalen. Några av floraväktarna är inte med i föreningarna BFiG eller VBF. Vill du vara med i gruppen floraväktare bör du höra av dig till oss, Michael Johansson, ambrosia20@live.se, eller mig (adress ovan). Vi ställer inga krav på hur mycket du skall rapportera eller var, men du får vanligen ett uppdrag att eftersöka någon art någonstans och räkna antal och avrapportera detta till oss eller till Artportalen. Resekostnader betalas av föreningen. Vi gör detta för att vi tycker det är kul att komma ut och botanisera och därmed göra en samhällsnytta i vår hårt trängda natur!

De arter som 2016 skulle inventeras i hela riket var knottblomster och mosippa. I Västergötland har vi endast en lokal med **knottblomster** som Christina Dahlqvist sköter. Den består av endast ett fåtal

plantor, men ett livskraftigt bestånd som på sista åren ökat.

Vi har **mosippa** på 148 lokaler i Västergötland varav 46 ligger Jönköpings län. Av de 102 återstående västgötska lokaler som ingår i vårt ansvarsområde rapporterades från 56 lokaler varav endast 12 (!) kunde återfinnas med blommande plantor. Övriga 44 lokaler var tomma. Problemet är som för många andra arter, att lokalerna växer igen och plantorna därmed konkurreras ut. Skogsbete och svedjebränning är numera borta vilket förr ingick i markskötseln. Återupptog man hävden skulle detta ge förutsättningar för att återskapa blommande mosippsmarker.

En intressant utveckling visar våra två Lidköpingslokaler av **englandsnycklar**. Arten har börjat röra på sig. Nya lokaler med åtskilliga exemplar har hittats i Lidköpings närhet dels sydväst, dels öster om staden. Rödemosse dammar i stadsdelen Ängshagen och Kaståsen öster om stadens sopstation har blivit nya marker för dessa praktfulla orkideer. Hela 1009 respektive 112 exemplar kunde Olof Janson räkna in i juni och juli månader!

Några arter som vi normalt har årlig koll på - just arter med många lokaler - blev utan besök 2016 på grund av för stor arbetsbelastning på ansvarig floraväktare. Detta repareras i år.

Inför 2017 räknar vi med att de floraväktare, som har sina väktararter som

de brukar ha koll på, fortsätter med detta. Andra arter som vi behöver mer kunskap om meddelas respektive floraväktare. Men alla floraväktare får dessutom årligen arter som skall kollas i hela riket. I år skall alla västgötalokaler av **strandlummer** besökas. Dessutom fortsätter vi med arter som inte blivit klara: mosippa, flytsäv, krypfloka, färgginst, kalknarv och vattenstånds.

Ett par lokaler kräver praktisk floravård det vill säga vi behöver röja på ett par lokaler snarast möjligt.

Ett särskilt utskick om årets planering går ut till samtliga floraväktare.

Som vanligt fortsätter vi med vår- och hösträffarna dit alla nya och gamla floraväktare inbjuds. Vill du bli floraväktare? Välkommen att anmäla dig!

Floraväktarträff i Borås

**söndag 2 april 2017 kl. 9:30 - cirka 15:00
i föreningslokalen (Studiefrämjandet) Yxhammargatan 8-10.**

Ta helst med egen dator, Wi-Fi finns.

Program:

om rapportering på Artportalen (nybörjar- och fortsättningskurs) och årets väkteri

Anmäl senast 25 mars till Michael Johansson, ambrosia20@live.se

Kaffe/te och fralla vid ankomst, lunch bjudes kl. 12:00.

Intresseanmälan till studiecirkel ”Upptäck blommornas värld”

Vi gör ånyo ett försök att få igång en studiecirkel under våren tillsammans med Studieförbundet. Vi planerar en träff ungefär varannan vecka under våren. Vi startar inomhus, men avslutar med exkursioner i närområdet när våren kommit lite längre.

Samlingslokal blir till en början i Botanhuset i anslutning till Botaniska trädgården i Göteborg.

Kurslitteratur blir ”Upptäck blommornas värld” av Eva Stenvång Lindqvist och Margareta Edqvist (utkom 2016) samt en flora som du har eller väljer själv. Huvudsyftet är att du skall lära dig hur man självständigt finner ut vad våra vanliga växter heter (genom att använda floror och artportalerna) och kan hitta vidare för att förstå dess biologi. Inga förkunskaper behövs. Själva kursen är gratis.

Kursledare: Börje Wernersson och Aimon Niklasson.

Anmälan senast 15 mars 2017 till borje.wernersson@gmail.com eller aimon@bahnhof.se. Ange namn och telefonnummer eller e-mail samt vilken veckodag som passar bäst. Första samlingstid bestäms i slutet av mars.

Börjes blomkluringar

Hellre rådjurssadel än hjorttung.

Hellre stensöta än görfula.

Hellre kir-skål än kirsål.

Hellre en raritet än en vanlig en.

Hellre humle än dumle.

Boktips

Ulla-Britt Andersson

Tingvallavägen 3, 461 32 Trollhättan, carin.u-b.andersson@telia.com

Grattis alla medlemmar i Västergötlands Fornminnesförening, som har fått den underbara boken *Sten – en tidsresa* (Västergötlands Fornminnesförenings Tidskrift 2015-2016) i sin hand. En bok med mycket läsvärt och fina bilder. En tidsresa som börjar för flera hundra miljoner år sedan och som berättar om berg, grus och sand. Berggrundens betydelse för växtligheten och för människorna. Människornas förmåga att utnyttja allt detta för att kunna överleva och leva av vad berget gett och ger. Ju mer man läser i boken

desto mer övertygad blir man, att Sveriges vaggastod i Västergötland och säkert var medarna gjorda av sten. Boken blev ju inte mindre intressant när makens släktnamn dök upp i kapitlet om milstenarna, framtagandet och utplaceringarna av dessa. Det mesta som boken handlar om, kan man än i dag se spåren av, på museer, i många av landskapets kyrkor, ute i naturen med mera.

Läs den och du får många timmar av fin underhållning och även kunskap om ditt landskap

Skriv och berätta!

Ingemar Jonassons berättelse (se sidan 16) om hur hans klockgentianafotograferande i ett danskt dike orsakade stor polis- och ambulansutryckning fick mig att tänka på att många andra av Callunas läsare nog har en hel del roliga botaniska minnen. När man träffas botanister emellan händer det då och då att sådana berättelser dras. Det kan handla om förfärliga strapatser i jakten på någon sällsynt växt, att gå ner sig upp till midjan i en myr, att av en ren slump göra sitt livs fynd ... Skriv, maila eller ring mig och berätta.

Här kommer ett litet bidrag från mig: min första inventeringsruta i Västergötland (det blev många fler med tiden) var Donsö i Styrös socken. Jag traskade runt kors och tvärs och fram och tillbaka på ön. Dock var ett område på den östra sidan militärt. Dåligt inhägnat och oskyttat var det så jag tog inte detta så allvarligt. Det lönade sig

för jag hittade öns enda – såvitt jag vet – hybrid mellan bred- och smalkaveldun inom förbjudet område. En dag då jag stod på ett berg såg jag en båt i full fart närma sig stranden. En person ombord ropade något, jag kommer inte ihåg vad eller så hörde jag det inte. Nåväl, två karlar hoppade iland och rusade upp mot mig (som kände mig lite lätt kriminell) och undrade vad jag gjorde inom militärt område. De var mycket bistra och talade om att det skulle bli efterräkningar. Jag var ju (inte helt uppriktigt) ångerfull och lovade att genast förflytta mig till civil mark.

Så berättade jag om inventeringen, visade hur man examinerar en växt med hjälp av "Kroken" och vi skildes i betydligt gemytligare stämning. Jag hörde aldrig ifrån det militära igen.

Redaktören

Årets växt är trolldruva

Birgitta Herloff

Skepparegången 6, 413 18 Göteborg, birgitta.herloff@gmail.com

Ett gäng botanister på Omberg
sågs klättra i grönskande skogssnärj.¹
De undrade ”vart²
finns druvan så svart?”
Jo! Där stod den i vackraste sotfärg.

Ett gäng botanister i Gåssnår³
far runt. Det är artjakt som pågår.
En druva så röd
ger kinderna glöd;
i vrån nästan trillar en småtår.

¹Snärj är en synonym till snår. Tänk vad man kan hitta på nätet.

²Vart verkar vara modern svenska. Vi gamlingar säger dock fortfarande var.

³Jag har googlat mig till att hanhi betyder gås och vittikko betyder snår.

Årets växt eller rättare sagt växter är svart trolldruva *Actaea spicata* och röd trolldruva *A. erythrocarpa*.

Jag kollar förstås var jag har sett trolldruvorna. Den svarta såg jag på Omberg i Östergötland 1985 för första gången. Den röda såg jag i Hanhinvittikko i Norrbotten 2003 för första och sista gången.

Den svarta trolldruvan växer i hela landet men mer sparsamt längst i norr. Växtplatserna är friska–fuktiga, skuggiga, gärna något kalkpåverkade och steniga. Örtrika lövskogar, rikare granskogar med steniga raviner och bäckar är favoritmiljöer. I Västergötland är den vanlig på Falbygden och i Tiveden men mindre vanlig i övriga delar av landskapet. Den noterades tidigast av Linné i Gössäter på Kinnekulle på hans västgötaresa 1746. I Göteborgstrakten saknas den såväl i de södra som norra skärgårdarna. I Bohuslän var det också Linné som på samma resa först noterade svart trolldruva i Lunnebräcka nära Uddevalla.

Den röda trolldruvan är rödlistad i kategori NT (nära hotad) och växer i de nordligaste delarna av Sverige, Lycksele lappmark och

Västerbotten samt vidare norrut till Torne lappmark och Norrbotten. Växtplatserna liknar de hos svart trolldruva och är friska–fuktiga, näringsrika och gärna något kalkpåverkade.

Rapportera dina trolldruvefynd på Artportalen www.artportalen.se. Försök att uppskatta antal plantor. Under rubriken ”Biotop” kan du endera använda dig av de fasta alternativ som finns eller skriva i fri text exempelvis frisk lövskog, rikare granskog, rasbrant med mera. Skogar som hyser trolldruvor har ofta andra ovanliga och skyddsvärda växter. Rapportera gärna också dem.

Du kan också skicka in dina rapporter senast 15 oktober till:

Ulla-Britt Andersson

Kummelvägen 12, 386 92 Färjestaden

Tel: 0485-332 24, Mobil: 070-536 78 36

E-post: ullabritt.oland@gmail.com:

På svenskbotanik.se under ”Aktiviteter” och ”Årets växt” finns ytterligare information om du behöver.

På sidan 1 i detta nummer av Calluna finns en bild på svart trolldruva.

Manusstopp för Calluna (2) 2017

Manuskript till Calluna häfte 2, 2017 skall vara redaktionen tillhanda senast den 15 april. Mejla helst ditt manuskript som oformaterad wordfil, bilder i JPEG och tabeller i excel som bifogade filer till birgitta.herloff@gmail.com.

Postadress och telefon:

Birgitta Herloff, Skepparegången 6, 413 18 Göteborg tel. 031 - 12 23 90.

Ring gärna i förväg och berätta vad du tänker skriva om.

Västergötlands Botaniska Förening säljer

Västergötlands flora, 743 sidor	200:-
Västergötlands flora, Supplement 1, 53 sidor	20:-
Västergötlands flora, Supplement 2, 32 sidor	20:-
Västergötlands Flora CD	50:-
Botanisk Västgötalitteratur, 63 sidor	50:-
Floran i Habo kommun, 256 sidor	150:-
Film: "Drakblommans backar" Sundh Miljö	150:-

Eventuell portokostnad tillkommer

Botaniska Föreningen i Göteborg säljer

Göteborgs och Bohus läns fanerogamer och ormbunkar (Fries 1971), 453 sidor	100:-
En frisk och blomstrande perenn (Bernström 1989), 144 sidor	100:-
Medlemmar i BFiG kan köpa böckerna med medlemsrabatt för	75:-

Innehåll

- 1 Börjeson, G. Ordföranden i VBF har ordet
- 2 Årsmöte i Västergötlands Botaniska Förening
- 3 BFiG: program för perioden mars - maj 2017
- 4 Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2017 (del 1)
- 10 De Vilda Blommornas Dag
- 12 Niklasson, A. Vitsippsdalen i Göteborgs Botaniska trädgård
- 16 Jonasson, I. Jyllandsbesök
- 18 Niklasson, A. Skogatorpskärret
- 22 Wernersson, B. Botanik i Väst
- 24 Sahlin, E. Floraväktaråret 2016 och planeringen inför 2017
- 25 Floraväktarträff i Borås
- 26 Intresseanmälan till studiecirkel
- 26 Börjes blomkluringar
- 27 Andersson, U-B. Boktips
- 27 Skriv och berätta!
- 28 Herloff, B. Årets växt är trolldruva
- 29 Manusstopp för Calluna (2) 2017
- 29 Föreningarna säljer

Ovan: Sanddyner på Jylland. Se Ingemar Jonassons berättelse på sidorna 16-17

Bild: *Ingemar Jonasson*

Framsidan: Vår i Vitsippsdalen. Se Aimon Niklassons berättelse på sidorna 12-15

Bild: *Aimon Niklasson*